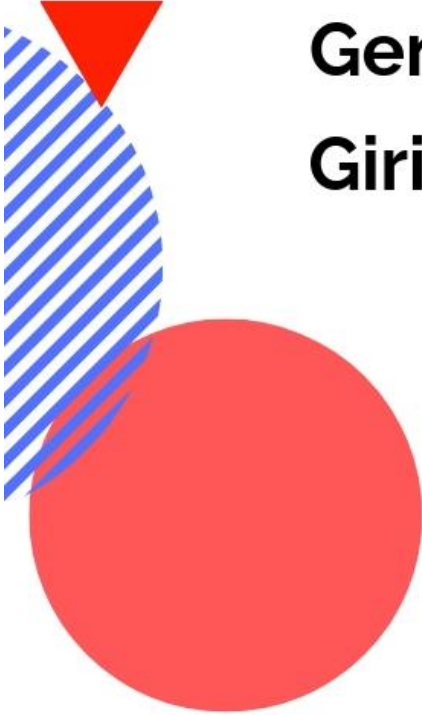

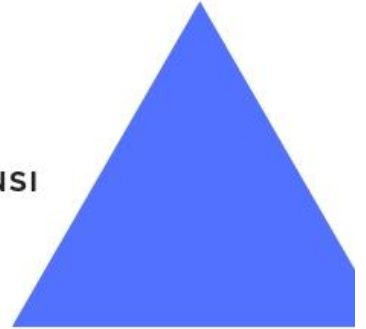
ANKARA'DA SOSYAL SORUNLAR

Gençler için Sosyal Girisimcilik Programı

ANKARA KALKINMA AJANSI

ANKARA'DA SOSYAL SORUNLAR

GİRİŞ

Kalkınma, temel olarak insanların refah düzeylerinin artırılması ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi amacını taşımaktadır. Bugün ortalama yaşam süresi, temel sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim gibi birçok önemli konuda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de büyük aşama kat edilmiştir. Ancak; günümüzde hala yoksulluk, işsizlik, sosyal dışlanma, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri gibi birçok sorun önemli toplumsal sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu sorunlarla beraber, teknolojinin gelişmesi, yenilikçiliğin toplumun her alanında yer alması, iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle beraber dünyanın her yerindeki insanlara kolay ve etkili bir şekilde ulaşmanın mümkün olması ile yaşadığımız toplumsal sorunların çözümünde de çok daha fazla araca sahibiz.

Toplumsal sorunların ve toplulukların ihtiyaçlarının iyi bir şekilde belirlenmesi, sorunların çözülmesi için yenilikçi modellerin, hizmetlerin ve ürünlerin üretilmesinin desteklenmesinin ilk adımıdır. Bu yönde katkı sağlamak amacıyla bu dokümanda Ankara'nın karşı karşıya olduğu önemli toplumsal sorunlarla ilgili temel istatistik veriler ve gelişim alanları sunulmaktadır. Bu şekilde Gençler için Sosyal Girişimcilik Programı'nın öncelik alanlarında geliştirilecek iş fikirlerinde bu bilgilerden yararlanılması mümkün olmaktadır.

Program Öncelikleri:

- 1) Eğitim
- 2) Çevre
- 3) Engelliler
- 4) Yaşlılar
- 5) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
- 6) Gençler ve Çocuklar
- 7) Mülteci ve Göçmenler

Nüfus ve Demografi

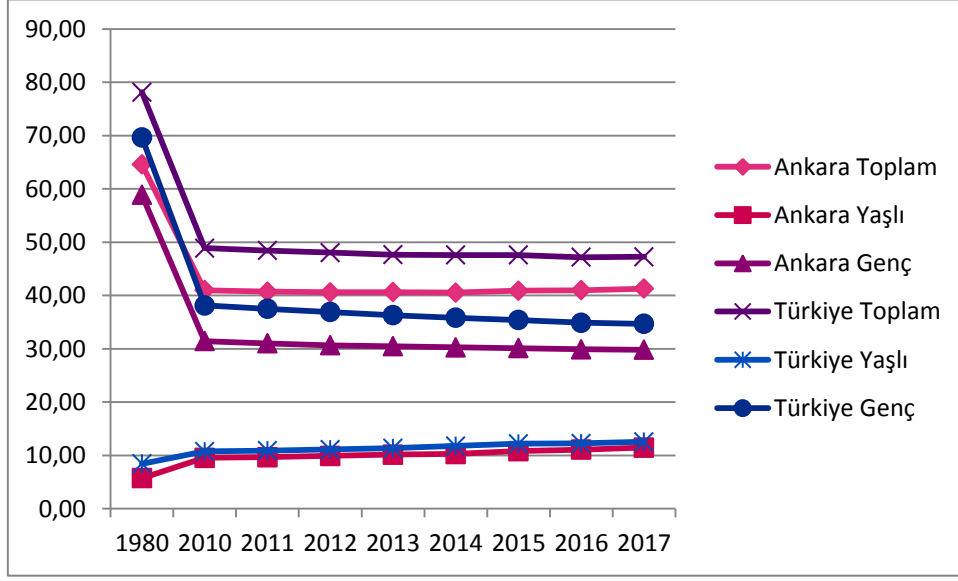
Nüfusu 2017 yılında 5,4 milyona ulaşan Ankara'nın nüfus artış hızı binde 18,3 ile gerek Türkiye (binde 12,4) gerekse de diğer metropollerin nüfus artış hızlarının üzerinde seyretmiştir ve 2023 nüfus projeksiyonunda nüfusun 6 milyona ulaşması öngörülmektedir. Aynı zamanda toplum refahı ve sağlıkta yaşanan gelişmeler ile birlikte doğuştan beklenen yaşam süresi erkeklerde 76,7; kadınlarda 81,9 ve toplamda 79,4 olmuştur.

Diğer taraftan hanelerde yaşayan kişi sayısının ortalamasını gösteren ortalama hane halkı büyüklüğü, ülke genelindeki trende uyumlu bir şekilde azalma göstermiş ve 2017 yılında 3,1'e düşmüştür. Türkiye ortalaması ise 3,4 kişidir. Hane yapılarına bakıldığında 1 milyon 196 bin hane içinde 250 bin hanenin sadece eşlerden oluştuğu, 784 bin ailenin eş ve çocuklardan oluştuğu, bunun yanında yaklaşık 30 bin ailenin sadece baba ve çocuklardan, 132 bin hanenin ise sadece anne ve çocuklardan oluştuğu görülmektedir. Tüm Türkiye'de tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan hane sayısı ise 2 milyona yakındır. Tek ebeveynli aile sayısının yükselmesi ise çeşitli ekonomik ve sosyal sorunları beraberinde getirebileceği gibi, çocukların sorumluluklarının alınması, aile-iş yaşamının dengelenmesi ve psikolojik olarak da çeşitli sorunları beraberinde getirebilmektedir.

Nüfusun yaş gruplarına göre yapısı incelendiğinde, genel eğilimler yaşlı nüfusun payının giderek artacağını göstermektedir. Geçtiğimiz 10 yıllık periyotta Ankara'da yaşlı bağımlılık oranı yüzde 27 artış göstererek 2017 yılında yüzde 11,47 olarak gerçekleşmiştir. Yaşlı bağımlılık oranı, çalışma çağındaki nüfus olan 15-64 yaş grubundaki her 100 kişi için 65 yaş üzeri kişi sayısını tanımlanmaktadır. Bu oranın ise hem Türkiye hem Ankara için düşük olması, bakmakla yükümlü olunan nüfusun henüz çok yüksek olmadığını göstermektedir.

Ancak, özellikle periferide yer alan ilçelerde ve kırsal bölgelerde azalan nüfusa ek olarak yaşlı nüfusun payının artıyor olmasının etkileri ve sonuçları bugünden hissedilmektedir. 65 yaş üstü nüfus Ankara genelinde 450 bine yakındır ve bu da nüfusun yüzde 8'ini oluşturmaktadır. İlçelerdeki dağılıma bakıldığında Çankaya, Keçiören ve Yenimahalle yaşlı nüfusun en yüksek olduğu ilçelerdir. Bu üç ilçede yaşayan toplam yaşlı nüfus 235 bindir. Nüfus içerisinde orana bakıldığında ise Güdül ve Çamlıdere'de nüfusun yüzde 27'si, Kızılcahamam'da yüzde 21'i 65 yaş üzeridir.

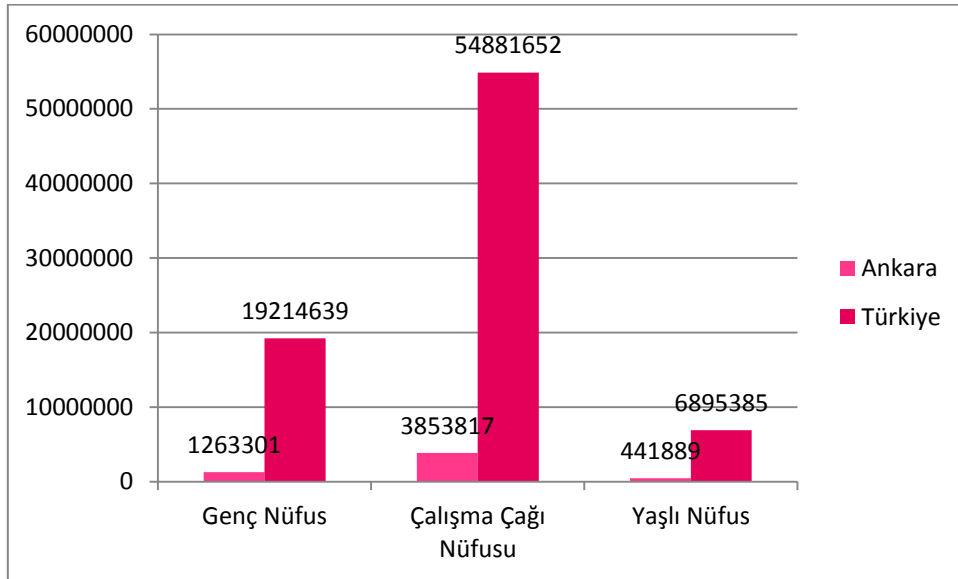
Yıllara Göre Yaş Bağımlılık Oranları

Kaynak: TÜİK, 2018

Çalışma çağındaki nüfusa bakıldığında 3 milyon 850 bin kişinin bu grupta olduğu görülmektedir. 15-29 yaş arasındaki genç nüfus ise 1 milyon 263 bindir. Ankara'nın yaş yapısı Türkiye geneli ile benzerlik göstermektedir.

Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2017

Kaynak: TÜİK, 2018

TÜİK tarafından yapılan nüfus projeksiyonları ise Ankara nüfusunun 2025 yılında 6 milyon 162 bin olacağını öngörmektedir. 2040 yılında Türkiye nüfusunun 100 milyon olacağını ve 65 yaş üstü nüfusun da 16 milyonu geçeceği tahmin edilmektedir.

Bölge nüfusunun genel yapısındaki trendler nedeniyle, bölge açısından özellikle çevre, altyapı hizmetleri ve sosyal politika alanlarında kamu sektörünün karşılayamadığı konularda yardımcı hizmetlerin geliştirilmesi önemlidir. Örneğin, artan nüfus beraberinde atık sorunu da getirmektedir. Bunun için dijital sistemler kullanılarak atık yönetiminin etkin bir şekilde sağlanması ve geri dönüşüme kazandırılması önemlidir. Diğer taraftan merkez ilçeler ile kırsal ilçelerin nüfus ve demografik yapısı belirgin bir farklılık göstermektedir, kırsalda nüfusun yaşlanması ve yatırımların sınırlı kalması göçü hızlandırırken sosyo-ekonomik yapıyı olumsuz etkilemektedir. Kırsalda ekonomik ve sosyal hayatın geliştirilmesi için çalışmaların çeşitlendirilmesi gerekmektedir.

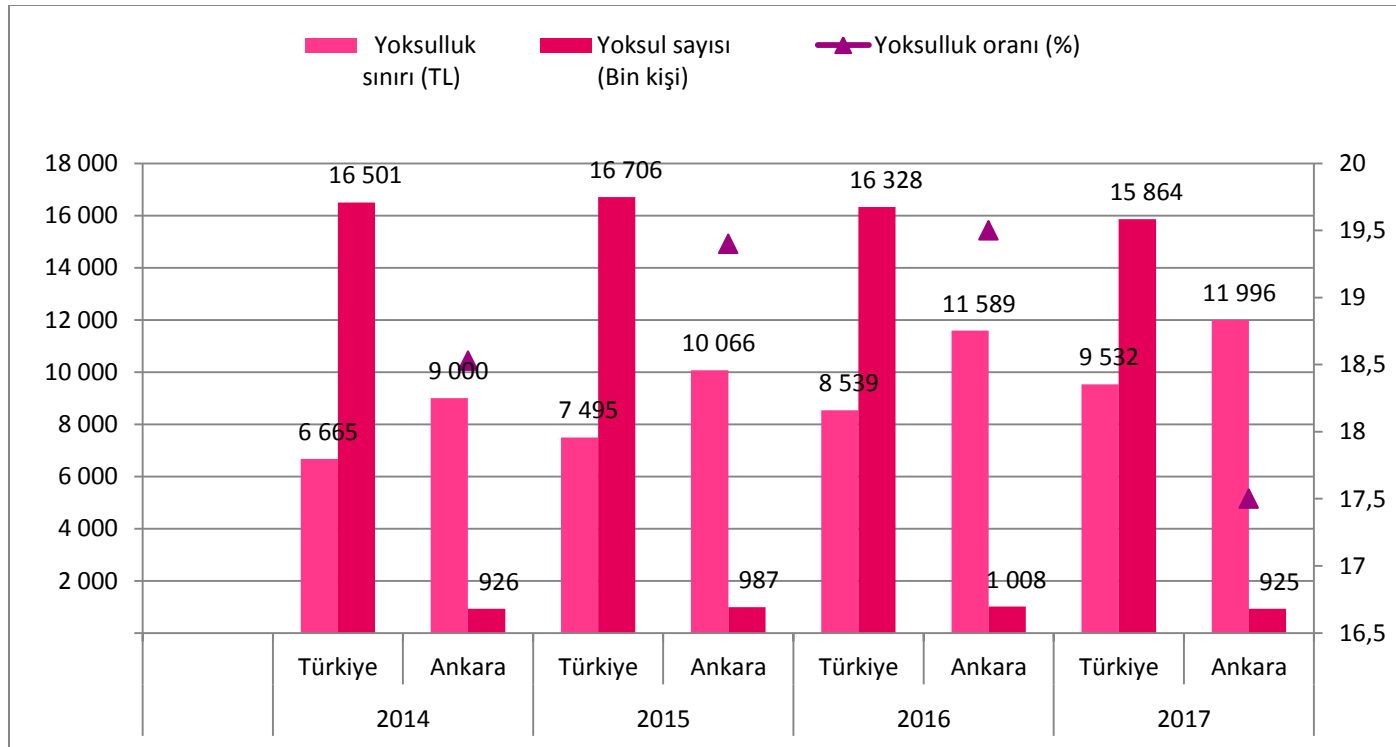
Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve İstihdam

Yoksulluk

Kalkınmadaki temel konulardan biri de yoksulluk ve gelir dağılımıdır. En basit anlamı ile yoksulluk kişilerin yaşam koşullarını ve refahlarını etkileyen gelir yoksunluğu olarak tanımlanabilir. Yoksulluk, sağlık, eğitim, istihdam gibi alanlarda olumsuz etkiler yaratmakta, sosyal hayata ve sivil topluma katılımı düşürmekte, aynı zamanda kendine güven, başarı duygusu, mutluluk gibi psiko-sosyal alanlarda da kişileri etkilemektedir.

Türkiye’de yoksulluk ölçümleri TÜİK tarafından düzenli olarak yapılmaktadır. Buna göre nüfusun yüzde 20,1’i yoksulluk sınırının altında kalmaktadır¹. Yani nüfusun beşte biri yoksuldur. Ankara’da yaklaşık 1 milyon yoksul kişi olduğu ve yoksulluk oranının yüzde 17,5 olduğu görülmektedir. 2014 yılından bu yana ise yoksulluk oranında yüzde 1’lik bir düşüş olmuştur.

Yoksulluk İstatistikleri, 2014-2017

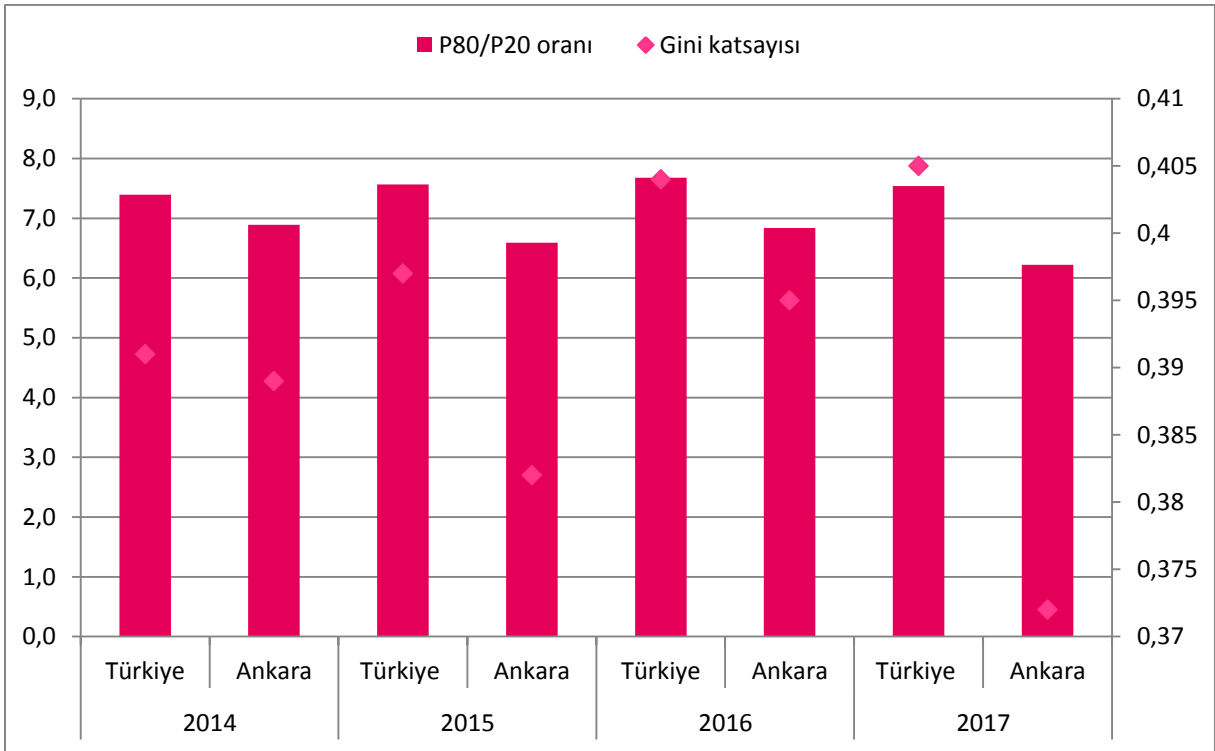
Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, 2019

Gelir Dağılımı

¹ Medyan gelirin yüzde 60’na göre

Gelir dağılımı bir ülkede üretim sonucu ortaya çıkan gelirin yine o ülke içerisindeki insanlar arasında paylaşımını göstermektedir. Gelir dağılımını belirleyen etmenler arasında üretim araçlarının mülkiyeti, kamu hizmetlerinin dağılımı, istihdam olanakları ve çalışma koşulları, yatırım alanlarının dağılımı gibi birçok faktör bulunmaktadır. Bir ülke ya da bölgede gelir dağılımının etkin bir şekilde analiz edilmesi, sosyal ve ekonomik kararların alınması, sermaye birikimi ve sosyal yapının iyileştirilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Gelir dağılımını ölçmek için yaygın olarak kullanılan Gini katsayısına bakıldığında ise Türkiye genelinde 0,404 iken Ankara'da 0,395'tir. Gini katsayısı sıfıra yaklaştıkça bir toplumdaki gelirin daha adaletli olarak dağıtıldığı bilinmektedir.

Yıllara Göre Gelir Dağılımı İstatistikleri

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, 2019

Türkiye'de kapsamlı bir sosyal güvenlik sistemi olmakla birlikte, yoksulların gelir seviyelerinin artırılması ve temel ihtiyaçlarının karşılanması için çok çeşitli sosyal yardımlar verilmektedir. Yardımların dağıtılmasında ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) kullanılmaktadır. Aile yardımları kapsamında birçok program uygulanmaktadır. Temel gıda ihtiyaçlarının karşılanması için yılda iki kere gıda yardımı, oturulamayacak derecede eski bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan kişilerin evlerinin bakım ve onarımı için ayni veya nakdi yardımı içeren barınma yardımı, sosyal güvencesi olmayan, muhtaç durumda bulunan vatandaşlara TOKİ aracılığıyla ev yapımını içeren Sosyal Konut Projesi ve kömür yardımı gibi programlar mevcuttur. Aynı zamanda

Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım Programı ile kadınların daha şiddetli yaşadıkları yoksulluğun azaltılması için düzenli nakdi yardım, Öksüz ve Yetim Yardımı ile annesi veya babası vefat etmiş çocuklara yönelik yürütülen düzenli ve nakdi sosyal yardım gibi programlar da mevcuttur.

Eğitim yardımları içinde de yine hem nakdi hem ayni yardımlar bulunmaktadır. Bu kapsamda çocuklarının önlük, ayakkabı, kıyafet, çanta, kırtasiye gibi temel okul ihtiyaçları karşılandığı gibi, eğitime devamın teşvik edilmesi için Şartlı Eğitim Yardımı programı da uygulanmaktadır. Bu program ile nüfusun en yoksul % 6'lık kesiminde yer alan ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere, çocuklarının okula devam etmeleri şartıyla, “Şartlı Eğitim Yardımı” yapılmaktadır. Bu kapsamda ilköğretim ve ortaöğretim için kız çocuklarına ve erkek çocuklarına 35 ile 60 TL arasında yardım yapılmaktadır. Ayrıca, öğle yemeği, ücretsiz kitap, barınma-taşıma gibi yardımlar da mevcuttur. Engellilere yönelik yardımlar, sağlık yardımları, özel amaçlı yardımlar ve yabancılara yönelik yardımlar da diğer yardım programlarıdır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

İstihdam

İldeki işgücü piyasası verilerine bakıldığında 2,2 milyon kişinin işgücünde olduğu ve bu kişiler arasından 250 bin kişinin işsiz olduğunu göstermektedir. Çalışma çağında olup işgücüne katılmayan ise yaklaşık 2 milyon kişi bulunmaktadır.

Temel İşgücü Göstergeleri (15+Yaş), 2017

	Türkiye	Ankara
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (Bin)	59.894	4.296
İşgücü (Bin)	31.643	2.210
İstihdam (Bin)	28.189	1.960
İşsiz (Bin)	3.454	250
İşgücüne Katılma Oranı (%)	52,80	53,50
İşsizlik Oranı (%)	10,90	11,30
İstihdam Oranı (%)	47,10	47,50
İşgücüne Dâhil Olmayanlar (Bin)	28.251	1.920

Kaynak: TÜİK, 2018

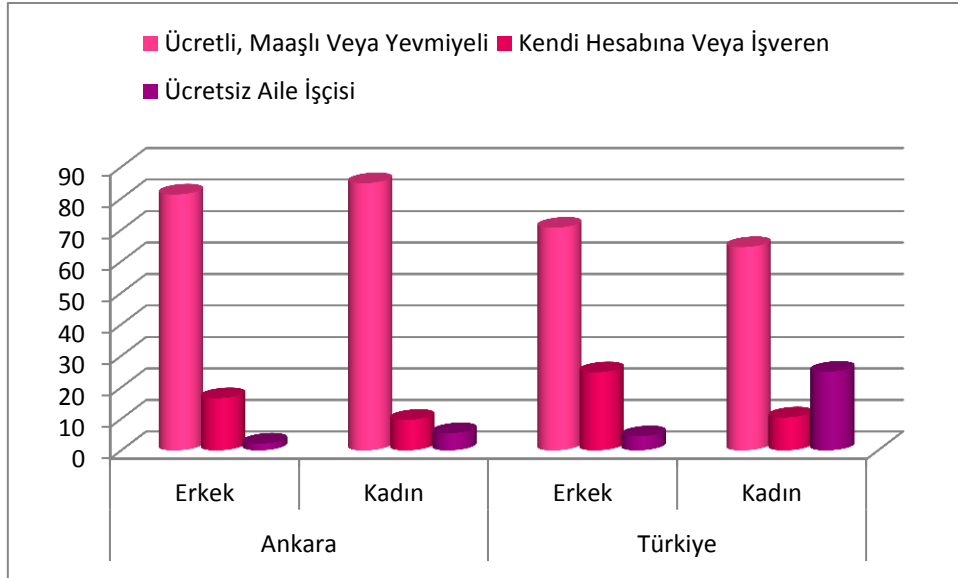

İşgücüne dâhil olmama nedenlerine bakıldığında ev işleri ile meşgul olma 1 milyon kişi ile ilk sırada gelmektedir. Bu ise kadınların ev içi sorumlulukları nedeniyle işgücü piyasasına girmediklerini göstermektedir. 110 bin kişi ise engelli, yaşlı veya hasta olarak işgücüne katılmadığını belirtmektedir. 14 bin kişi ise iş bulma ümidi olmadığı için iş aramayı bırakmıştır.

Ankara'da istihdamdaki toplam nüfusun yüzde 73'ü hizmetler, yüzde 24'ü sanayi, yüzde 3'ü ise tarım sektöründedir. Sektörlerde istidamın kayıtlı olma durumuna bakıldığında en yüksek kayıt dışı çalışma sayısının hizmetler sektöründe olduğu görülmektedir. Oran olarak bakıldığında ise tarım sektöründe çalışanların yüzde 74'ü kayıt dışı çalışırken, bu oran hizmetlerde yüzde 14'e ve sanayide yüzde 22'ye düşmektedir. Toplamda ise 360 bin kişinin kayıt dışı çalıştığı, yani sosyal güvencesi olmadan çalıştığı görülmektedir.

Aynı zamanda tarımdaki istihdam özellikleri kadınlar arasında ücretsiz aile işçiliği biçiminde olduğu görülmektedir. Ankara'da ücretsiz aile işçisi olarak çalışan 32 bin kadın, 29 bin erkek bulunmaktadır. Kendi hesabına çalışan kişi sayısı ise erkeklerde 223 bin, kadınlarda 57 bindir; oran olarak ise erkekler kadınların iki katı kendi girişimlerinin sahipleridir.

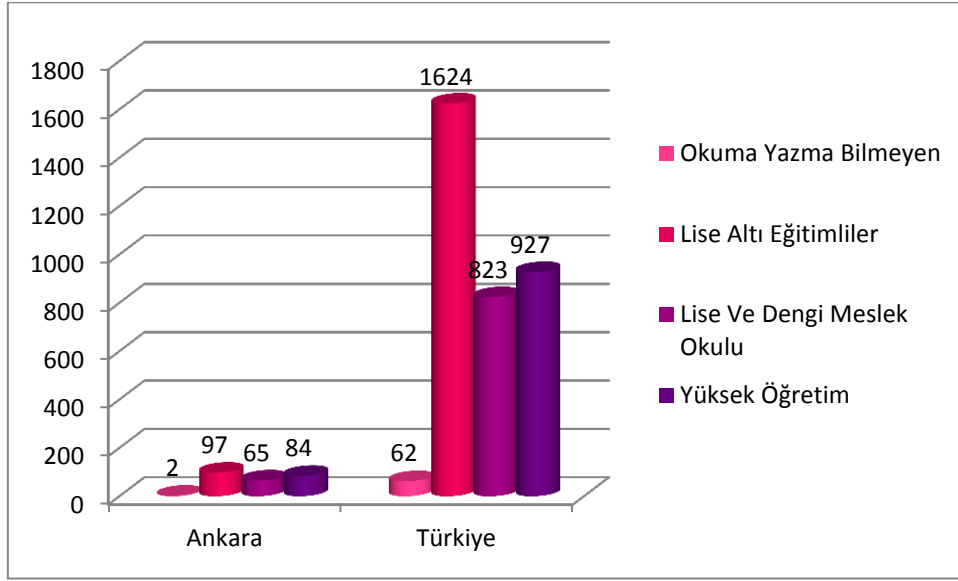
İşteki Duruma Göre İstihdam Oranları (%), 2017

Kaynak: TÜİK, 2018

Eğitim ile istihdam arasındaki ilişkiye bakıldığında işsizler arasında lise altı eğitimlilerin de yükseköğretim mezunlarının da yüksek olduğu fark edilmektedir.

Eğitim Durumuna G6re İşsizlik, 2017 (Bin)

Kaynak: T6ÜİK, 2018

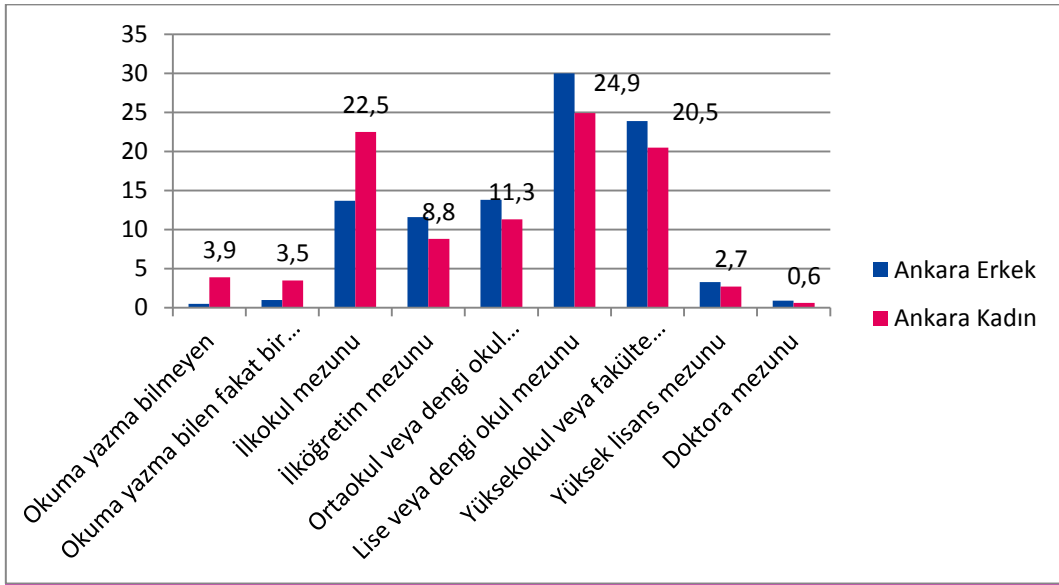
Bunlarla beraber, teknolojinin gelişmesi ile beraber d6ř6k vasıf gerektiren işlerin robot sistemleri tarafından gitgide daha b6y6k 6l67lerde yapılması m6mk6n olmaktadır. İşlerin değişen yapısı ile beraber, kişilerin teknolojik bilgi, problem 66zme, kritik d6ř6nme gibi yeteneklerle beraber, azim, birlikte 6alışma, empati gibi sosyal becerileri de edinmeleri gerekmektedir (D6nya Kalkınma Raporu 2019). Bu yeteneklerin kazandırılmasına y6nelik 6rg6n ve yaygın eğitimde 6nlemlerin alınması işsizliğin 6nlenmesi i6in 6nemli olacaktır.

Eğitim

Eğitim, sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarından birisidir ve toplumsal dönüşümün sağlanması için kilit bir role sahiptir. Eğitim ile kişisel gelişim, sosyal becerilerinin gelişimi ve kişinin kendini gerçekleştirme için mümkün olması ile birlikte, istihdam için gerekli olan bilgi ve becerilerin edinilmesi ve bu sayede iyi bir iş ve gelir elde etme şansının da artması mümkün olmaktadır. Toplum için ise eğitim, yenilik ve üretim kapasitesinin geliştirilmesi, sosyal uyumun artırılması ve temel yapıların güçlendirilmesi için gereklidir. Eğitimde iki ana konu; eğitime erişim ve eğitimin niteliğidir.

Ankara, Türkiye'nin eğitim açısından en iyi göstergelere sahip illerinden biridir ve Ankara'da lise ve üzeri eğitim almış olan kişilerin oranı yüzde 53'tür. Ancak, bugün nüfusun hala yüzde 46'sı ortaokul ve altı eğitime sahiptir. Aynı zamanda, eğitim durumuna göre nüfusa bakıldığında kadın-erkek nüfus arasında önemli eşitsizlikler olduğu görülmektedir.

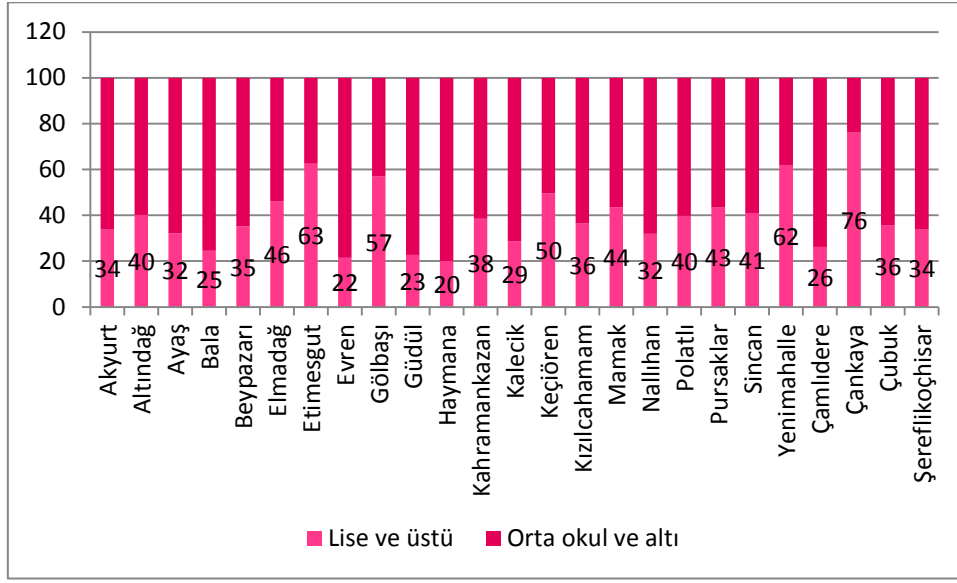
Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Nüfus, 2017

Kaynak: TÜİK, 2018

Aynı zamanda Ankara'yı bir bütün olarak değerlendirmek bölge içindeki önemli gelişmişlik farklılıklarını gizlemektedir. Eğitim seviyesine ilçeler düzeyinde bakıldığında merkez ve çevre ilçeler arasındaki farklılıklar açık bir şekilde görülmektedir.

İlçelere Göre Bitirilen Eğitim Düzeyi, 2017

Kaynak: TÜİK, 2018

Okul öncesi eğitim ise çocukların gelişimindeki rolüyle eğitim süreci içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Okul öncesi eğitim 3-6 yaşları kapsarken, erken çocukluk eğitimi doğumdan ilköğretimin de ilk iki yılını kapsayan eğitim dönemini kapsamaktadır. Temel yeteneklerin kazanılması için de kilit bir öneme sahip bu dönemde çocukların çok yönlü gelişimlerinin sağlanması için gerekli uyarıcıların olduğu bir çevre ve donanımlı eğitimcilerin de olduğu bir eğitim süreci gereklidir. Bu koşulların sağlanması ile çocukların potansiyellerini gerçekleştirme olasılıkları artmaktadır. Aynı zamanda okul öncesi eğitim olanaklarının artması kadınların işgücüne katılması için de gerekli altyapıyı sağlamaktadır.

Mevcut durumda ilde 487 okul öncesi eğitim kurumunda 74 bin öğrenci eğitim görmektedir. Okullaşma oranı ise aşağıdaki tablodan görülebileceği gibi henüz yeterli düzeyde değildir.

2017-2018 Eğitim Dönemi Okullaşma Oranları, Ankara

Eğitim Kademesi	Net Okullaşma Oranı
Okul Öncesi (5 Yaş)	63,35
Okul Öncesi (4-5 Yaş)	45,62
Okul Öncesi (3-5 Yaş)	36,16
İlkokul+Ortaokul (6-13 Yaş)	95,71

İlkokul (6-9 Yaş)	90,98
Ortaokul (10-13)	94,98
Ortaöğretim	92,84

Kaynak: Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2019

Diğer taraftan zorunlu eğitim ile birlikte ilkokul için yüzde 91, ortaokul için yüzde 95, orta öğrenim için yüzde 93 okullaşma oranları yakalanmıştır. Ankara ve Türkiye arasında önemli farklılıklar olmadığı gibi, erkek ve kız çocuklarının okullaşma oranları da çok yakındır.

İlde 36 özel, 785 devlet ilkokulu; 36 özel, 658 devlet, 96 imam hatip, 1 yatılı ilköğretim bölge orta okulu; 443 genel ortaöğretim, 225 mesleki ve teknik ortaöğretim, 64 din öğretimi ve 37 özel eğitim lisesi vardır. Ortaokullarda okuyan toplam öğrenci sayısı 695 bin, öğretmen sayısı 35 bin iken ortaöğretimde ise 281 bin öğrenci ve 28 bin öğretmen vardır. Ortaöğretimde 11 Fen Lisesi, 2 Güzel Sanatlar Lisesi, 5 Sosyal Bilimler Lisesi, 2 Spor Lisesi mevcuttur.

İldeki Liseler

Kademe		Okul Türü	Okul	Öğrenci	Öğretmen	
ORTAÖĞRETİM	Genel Liseler	Resmi	Anadolu Lisesi	130	87.524	6.431
			Fen Lisesi	11	4.863	352
			Güzel Sanatlar Lisesi	2	401	65
			Spor Lisesi	2	459	27
			Sosyal Bilimler Lisesi	5	2.101	165
			Resmi Liseler Toplamı	150	95.348	7.040
		Özel	Özel Genel Lise	293	50.151	6.899
			Özel Genel Liseler Toplamı	293	50.151	6.899
			Resmi+ özel genel liseler toplamı	443	145.499	13.939
	Mesleki Ve Teknik Liseler	Resmi	Mesleki ve Teknik Liseler	180	99.931	10.064
			İmam Hatip Liseleri	64	22.621	2.284
			Özel Eğitim	35	2.021	608
			Resmi mesleki ve teknik ortaöğretim	279	124.573	12.956
		Özel	Özel Meslek Lisesi	47	11.278	1.063
			Özel Meslek Lisesi Toplamı	47	11278	1063
			Resmi+Özel Mes.ve Tek.Ortaöğretim	326	135.851	14.019

Açık öğretime bakıldığında ise 82 bin öğrencinin eğitimine açık öğretim kurumlarında devam ettiği görülmektedir. Ortaokulda kız öğrenci sayısı fazla iken, açık lisede erkek öğrenci sayısının daha fazla olduğu görülmektedir.

Açık Ortaokul ve Liselerle Okuyan Öğrenciler

	Toplam	Erkek	Kız
Açık Ortaokul Öğrenci Sayısı	9.881	3103	6778
Açık Genel Lise Öğrenci Sayısı	57.437	31565	25872
Açık Meslek Lisesi Öğrenci Sayısı	10.780	7155	3625
Açık İmam Hatip Lisesi Öğrenci Sayısı	4.170	1341	2829
Açık Lise Toplamı	72.387	40.061	32.326
Genel Toplam	82.268	43.164	39.104

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistikleri, 2019

Ancak, nicel göstergelerin ötesinde eğitimin temel hedefi olan öğrenme süreci ve öğrenme çıktılarının değerlendirilmesinde aynı olumlu tablo karşımıza çıkmamaktadır. OECD tarafından yapılan 2015 Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı -PISA araştırması bu açıdan önemli bulgular sunmaktadır. Buna göre Türkiye'nin bilim/fen okuryazarlığı alanında araştırmaya katılan 72 ülke içerisinde 54. sırada ve OECD ortalamasının 68 puan altında olduğu görülmektedir. PISA'da hedef kitle olan 15 yaş grubundaki öğrencilerin temel yeterlik düzeyi olan 2. yeterlik düzeyinde tanımlı bilgi ve becerilere sahip olması beklenmektedir. Ancak, fen okuryazarlığı alanında Türkiye'de 1. düzey ve altında (alt yeterlik düzeyi) bulunan öğrenci oranları PISA 2012'de %26,9 iken bu oran PISA 2015'de %44,4'e yükselmiştir (PISA 2015 Ulusal Raporu). Bu ise ülkemizde öğrencilerin bilgi ve becerilerini yaratıcı ve bağımsız bir şekilde çeşitli durumlarda kullanma yeteneğinin yeterli olmadığını göstermektedir. Öğrencilerin yarısı sadece basit ve günlük bilgiyi kullanabilmekte, karmaşık ve soyut

durumlarda bilgiyi yorumlayamamakta ve değerlendirememektedir. Okuma becerileri ise PISA’da kişinin topluma katılmak, potansiyelini ve bilgisini geliştirmek ve amaçlarını gerçekleştirmek için yazılı metinleri anlaması, kullanması, onlar üzerinde düşünmesi ve onlarla uğraşması olarak tanımlanmaktadır. Bu alanda da Türkiye 50 sırada ve OECD ortalamasının 65 puan altında bulunmaktadır. PISA okuma becerileri alanındaki ortalama puanlar yıllara göre incelendiğinde Türkiye’deki öğrencilerin PISA 2015 performansının PISA 2009’a ve PISA 2012’ye göre daha düşük olduğu görülmektedir. PISA 2015’de alt düzeyde yer alan öğrenci oranı OECD’de %20,1, tüm ülkelerde %31,4 iken Türkiye’de %30’dur. Farklı bağlamlarda öğrencilerin matematiği formüle etme, kullanma ve yorumlama kapasitesini ölçen matematik okuryazarlığında ise Türkiye 50. sırada ve OECD ortalamasının 70 puan altındadır. Yine bu alanda da PISA 2015 performansının PISA 2009’a ve PISA 2012’ye göre daha düşük olduğu görülmektedir. Tüm değerlendirmelerde Fen Liseleri ve Sosyal Bilimler Liselerinde başarı yükselmektedir ama öğrencilerin çoğunluğunun okuduğu diğer ortaokul ve liselerde başarı seviyesi çok düşmektedir (PISA 2015 Ulusal Raporu).

PISA öğrenci başarısını etkileyen faktörlere de bakmaktadır. Buna göre öğrenci başarısını etkileyen faktörler şu şekildedir:

- Anne-babanın sosyo-ekonomik durumu
- Okul içinde öğrenmeye ayrılan zaman
- Öğrencilerin gelecekte akademik beklentileri
- Okul öncesi eğitim durumu
- Öğrenci devamsızlığı
- Öğrenmeyi etkileyen öğretmen davranışları
  - Öğretmenlerin her öğrencinin ihtiyaçlarını ayrı ayrı karşılayamaması
  - Personelin değişime direnmesi
  - Öğretmenlerin derslere iyi hazırlanmaması
- Öğretmenlerin mesleki gelişimleri

Bunlarla beraber bireyleri geleceğe hazırlayan eğitim sisteminin, gelişen teknolojiler ve iş yapısıyla beraber önemi git gide artan problem çözme gibi bilişsel beceriler, takım çalışması gibi sosyo-davranışsal beceriler, aynı zamanda muhakeme ve öz yeterlik gibi uyum sağlamayı kolaylaştıran becerileri kazandırması önemlidir (Dünya Kalkınma Raporu, 2019). Ancak, özellikle PISA araştırması göstermektedir ki eğitimde bu alanlarda önemli eksiklikler bulunmaktadır.

Hayatboyu öğrenme de diğer taraftan örgün eğitime katılamayan kişilerin ya da örgün eğitim sisteminin için edinilemeyen yeterliklerin kazanılması için düzenlenen, kişinin yaşından bağımsız

olarak katılabildikleri eğitim programlarıdır. Belediyeler, halk eğitim merkezleri ve özel hizmet sağlayıcılar bu alanda çalışmaktadır.

Neler Yapılabilir?

- Merkez ile periferide yer alan ilçeler arasında nitelikli eğitime erişim alanında gelişim sağlanması gerektiği görülmektedir.
- Okul öncesi eğitim alanında bilinç ve farkındalık kazandırma, kurum temelli hizmetlerin güçlendirilmesi ve evdeki eğitimin desteklenmesi için çeşitli araçların kullanılması gerekmektedir.
- Her çocuğun ücretsiz olarak kaliteli eğitim materyallerine ulaşması için teknoloji tabanlı uygulamaların geliştirilmesi ve çocuklar tarafından kullanımını teşvik edecek önlemler alınmalıdır.
- Okullarda verilen eğitimin süre bakımından birçok ülkeden fazla olmasına rağmen öğrenme süreci çıktılarının aynı oranda olmadığı görülmektedir. Öğrenme sürecinin iyileştirilmesi için öğrenci ve öğretmenlere yönelik çalışmaların yapılması önemlidir.
- Bilim, Teknoloji, Mühendislik, Sanat ve Matematik eğitimi (STEAM) eğitimlerinin yaygınlaştırılması için farklı proje ve programların uygulanabileceği görülmektedir.
- Dezavantajlı grupların eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için okullarda öğretmen ve öğrencilere yönelik çalışmalar yapılması gereklidir.
- Oyunlaştırma, yaratıcı drama ve dijital öğrenme gibi yöntemlerin kullanılması ile çocukların bilişsel ve sosyo-davranışsal yeteneklerin geliştirilmesi de mümkün olacaktır.

Engelliler

Engellilik fiziki ve zihinsel olarak birçok farklı şekilde ortaya çıkmakta ve yeterli önlemler alınmadığı durumda bağımsız yaşama, eğitim, ekonomik ve sosyal hayata katılım gibi birçok alanda dezavantajlar yaratmaktadır. Engellilere yönelik geliştirilen politikalarda bağımsızlık düzeyini artırmak, gerekli sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerinin etkin bir şekilde verilmesini ve topluma entegrasyonlarını sağlamak temel önceliklerdir.

Engellilerin bakımına yönelik evde bakım, özel kuruluştaki bakım, resmi kuruluşlarda bakım, yatılı bakım ve rehabilitasyon merkezleri, gündüzlü bakım hizmetleri, engelsiz yaşam merkezleri gibi seçenekler bulunmaktadır. Sosyal yardım sistemi de engelliler için kapsayıcı bir şekilde tasarlanmıştır. 2022 Sayılı Kanun ile sosyal güvenlik kurumundan bir gelir ya da aylığı olmayan, aylık ortalama geliri belirli bir sınıram altında olan 65 yaşını doldurmuş yaşlılar ile 18 yaşından büyük engelliler ve kanunen yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış engelli yakını bulunan kimselere aylık bağlanmaktadır. Engelli aylıkları yüzde 70 ve üzeri engelli oranı olanlar için artmaktadır. Türkiye’de 2017 yılında engelli maaşı alan kişi sayısı 847 bin olmuştur. 2017 yılında aynı zamanda 100 binden fazla engelli kamu kurumlarında ve özel sektörde engelli kotasından yararlanmak için başvuru yapmıştır. Bu başvuru içerisinde ise sadece 4 bine yakın engelli istihdam edilebilmiştir.

Eğitime bakıldığında ise özel eğitim okullarında 48 bin, özel eğitim sınıflarında 43 bin, kaynaştırma eğitiminde ise 242 bin engelli öğrenci bulunmaktadır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde ise 374 bin öğrenci bulunmaktadır.

Ankara’ya bakıldığında 2011 yılında yapılan Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre 233 bin engelli kişi bulunmaktadır. Türkiye genelinde ise bu sayı 4.8 milyondur. Ankara’da kadın engelli sayısı 135 bin olurken, erkek engelli sayısı ise 98 bindir. Görmede zorluk yaşayan kişi sayısı 46 bin, duymada zorluk yaşayan 43 bin, konuşmada zorluk yaşayan 24 bin, yürümede, merdiven çıkmada veya inmede zorluk yaşayan 114 bin, bir şeyler taşımada veya tutmada zorluk yaşayan 132 bin kişi bulunmaktadır. Diğer taraftan 59 bin kişi öğrenmede, basit dört işlem yapmada, hatırlamada veya dikkatini toplamada zorluk yaşamaktadır (TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması, 2011).

Bakıma muhtaç olan ve kendilerine düşen ortalama aylık gelir tutarı bir aylık net asgari ücret tutarının 2/3’ünden daha az olan engelli bireylere verilen evde bakım yardımlarına bakıldığında 19 bin engellinin evde bakım hizmetinden yararlandığı görülmektedir.

Neler Yapılabilir?

- Kentin engelliler için erişilebilirliğinin artırılması engellilerin topluma entegre olması için birinci şartlardan biridir. Engelli Dostu Ankara için ulaşım, sosyal alan, engelli rampalarının yapılması, asansörler gibi birçok alanda yatırım yapılması gerektiği gibi, bu alanlarda farkındalık yaratılması önemlidir.
- Giyilebilir teknolojiler ile engelli bireylerin engellerinden dolayı yapamadıkları faaliyetlerin kompanse edilmesi ile yaşam kalitelerinin artırılması mümkün olacaktır. Örneğin, akıllı bastonlar ile görme engelli bireylerin tek başlarına rahatça sokakta yürüyebilmeleri sağlanabilmektedir.
- Engelli çocuk ve gençlerin okula erişimlerinin ve okul-içi düzenlemelerin iyileştirilmesi engellilerin eğitimlerine devam edebilmeleri için gereklidir.
- Engelli bakım hizmetlerinin iyileştirilmesi, kişinin biyolojik, fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları dikkate alınarak sağlık hizmetlerinin sunulması ve bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen hizmetlerin kalitesinin artırılması, çalışanların bilinç düzeyinin artırılması ve sosyal aktivitelerinin çeşitlendirilmesi de gelişim alanları arasındadır.
- Engellilere bakan aile üyelerinin sağlık durumlarının takip edilerek sosyal ve psikolojik olarak destek almalarının sağlanması sadece bu bireyler için değil bakımından sorumlu oldukları engelliler için de önemlidir.
- Mevcutta engellilerin erişebileceği sosyo-kültürel imkânlara erişimlerinin yeterli olmadığı görülmektedir, bu imkânların geliştirilmesi önemli bir fark yaratacaktır. Kültürel merkezlerle, film, tiyatro gibi gösterilerin yapılması ya da spor faaliyetlerinin yapılması çeşitli örnekler arasındadır.
- Engellilerin ekonomik hayata katılımlarının desteklenmesi gereklidir. Bunun için hem engel türlerine uygun çalışma alanlarına yönlendirme yapılması hem de işverenlerin engellilik konusunda farkındalıklarının artması için çeşitli çalışmalar yürütülmesi önemlidir.
- Toplumdaki bilinç eksikliği ve ayrımcılıkla mücadele edilmesi de engellilerin topluma entegrasyonun sağlanması için atılması için gereklidir. Bunun için engellilerle empati kurmaya yardımcı olabilecek alanların oluşturulması olumlu sonuçlar doğuracaktır. Aynı zamanda, çocuklar (özellikle kaynaştırma sınıflarında) arasında empatinin ve dayanışmanın geliştirilmesi için de tedbirler alınması gerekmektedir.

Yaşlılar

Yaşam kalitesinin artması, sağlık hizmetlerindeki iyileşmeler ve erişilebilirliğinin artması, kentleşme, teknolojik ilerlemeler ve tıbbi gelişmeler gibi birçok faktörle beraber bugün ortalama yaşam süresi artmış ve yaşlı nüfus sayısı da artmıştır.

65 yaş üstü nüfus Ankara genelinde 450 bine yakındır ve bu da nüfusun yüzde 8'ini oluşturmaktadır. İlçelerdeki dağılıma bakıldığında Çankaya, Keçiören ve Yenimahalle yaşlı nüfusun en yüksek olduğu ilçelerdir. Bu üç ilçede yaşayan toplam yaşlı nüfus 235 bindir. Nüfus içerisinde orana bakıldığında ise Güdül ve Çamlıdere'de nüfusun yüzde 27'si, Kızılcahamam'da yüzde 21'i 65 yaş üzeridir.

Türkiye'de yaşlıların yaşam kalitesinin artırılması için önleyici bakım hizmetlerinin sağlanması, bağımsızlıklarını koruyabilmeleri için güçlendirilmeleri, yaşlı bakım hizmetlerinin kalitesinin artırılması gerekli önlemlerdir. Huzurevleri, 60 yaş ve üzeri kişilerin bakımı ile sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması için hizmet gösteren sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Ancak, yaşlıların aile dışında bakımının sağlanması toplumda her zaman hoş görülmediği için yaşlıların bakımını yine aileleri yapmaktadır. Bununla birlikte, günümüzde yüksek gelir grubuna yönelik bakım imkânları da artmaktadır. Ankara'da mevcut huzurevi sayısı 10 iken, burada bakılan yaşlı sayısı da 1511'dir. Türkiye'de toplam sayı ise 14 bine yakındır.

Kamu, Özel, Belediye, Dernek, Vakıf ve Azınlıklara Ait Huzurevleri Sayısı, Kapasiteleri ve Bakılan Yaşlı Sayısı, Ankara ve Türkiye Karşılaştırmalı, 2017

	Ankara			Türkiye		
	Huzurevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Yaşlı Sayısı	Huzurevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Yaşlı Sayısı
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na Bağlı Huzurevleri	10	1588	1511	145	14.837	13.791
Yaşlı Yaşamevi	2	8	5	47	179	164
Özel Huzurevleri	31	2335	1701	189	10.559	7.128
Belediyelere Ait Huzurevleri	2	312	135	22	3.402	2.381

Dernek ve Vakıflara Ait Huzurevleri	4	319	183	29	2.454	1.717
Toplam	49	4.562	3.535	432	210.252	189.017

Kaynak: Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nden Resmi Yazı ile Alınan Veriler, 2017; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı- "Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistik Bilgiler- Yıllık İstatistik Bülteni 2018"

Yaşlı Hizmet Merkezleri, tıbbi bakıma ihtiyacı olmayan yaşlıların evde yaşam ortamlarının iyileştirilmesi ve günlük faaliyetlerine yardımcı olunması amacıyla hizmetler sunmaktadır. Diğer taraftan ekonomik güçlük çeken yaşlılar için yaşlı aylıkları devlet tarafından verilmektedir.

Bu alanda yapılacak tüm çalışmalarda ise devlet, yerel yönetimler ve sivil toplumun beraber çalışması önemlidir. Özel bakım kuruluşlarında nitelikli bakım hizmetlerinin artırılması için de kâr odaklı olmayan, yaşlıların refahını önceliklendiren bir işletme anlayışı geliştirilmelidir.

Neler Yapılabilir?

- Bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen hizmetlerin kalitesinin artırılması, çalışanların bilinç düzeyinin artırılması ve sosyal aktivitelerinin çeşitlendirilmesi önemli faaliyetlerdir.
- Alzheimer gibi yaşlılıkla beraber artan hastalıklara sahip bireylerin bakımı için hizmetlerin geliştirilmesi, risk altındaki yaşlıların zihinsel aktivitelerini artırmak için faaliyetler düzenlenmesi mümkün olabilir.
- Yaşlıların deneyimlerinden genç kuşakların yararlanması için yaşlıların koçluk ve mentorluk faaliyetlerine katılmaları sağlanabilir.
- Yaşlıların daha aktif bir yaşam sürdürebilmeleri için sosyal alanların oluşturulması gereklidir. Aynı zamanda, aktif yaşlanmanın sağlanması için bilinçlenme, yaşlıların karar alma süreçlerine katılımı, gönüllü hizmetlerin yaygınlaştırılması da önemlidir.
- Yaşlı yoksulluğunun azaltılması için çeşitli önlemler alınması gereklidir. Çalışabilir durumdaki yaşlılar için iş imkanlarının yaratılması ve iş çevresinin yaşlılara uygun hale getirilmesi bu önlemlerden biri olabilir.

Gençler ve Çocuklar

Türkiye’de nüfusun yüzde 25’ini gençler oluşturmaktadır. Ankara’da 1.2 milyon 15-29 yaş arası genç bulunmaktadır.

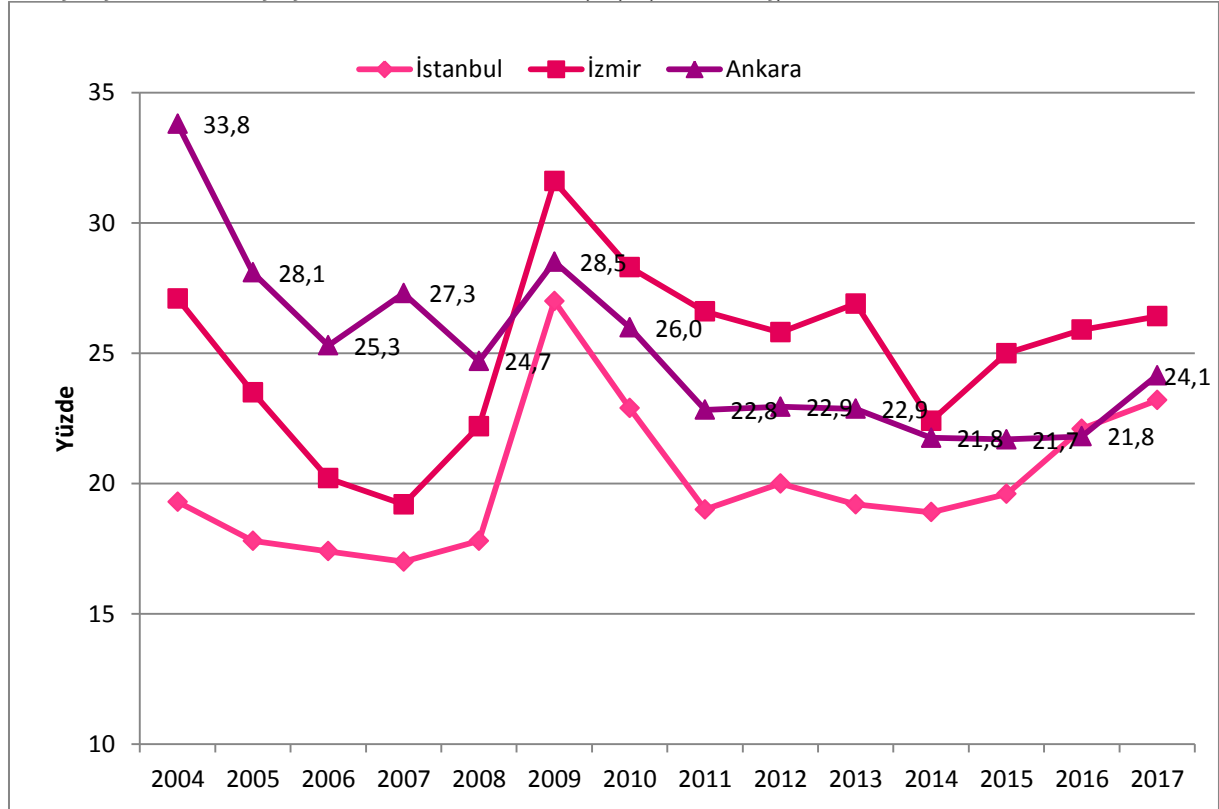
Tablo: Yaş Gruplarına Göre Çocuklar ve Gençler, Ankara, 2018

	0-4	10-14	15-19	20-24	25-29
Erkek	198.527	193.055	204.847	217.068	218.785
Kadın	188.375	182.447	195.832	208.295	218.474
Toplam	386.902	375.502	400.679	425.363	437.259

Kaynak: TÜİK, 2019

Homojen olmayan bir grup olan gençler arasında yaş, cinsiyet, ekonomik, sosyal, ailevi ve kültürel durum, eğitim seviyesi gibi birçok farklılık bulunmaktadır. Ankara’da 25-29 yaş arasındaki gençlere bakıldığında yüzde 42’sinin üniversite mezunu olduğu, yüzde 27’sinin de lise mezunu olduğu görülmektedir. Türkiye’de ise bu yaş grubunda üniversite mezunu oranı yüzde 34’e düşmektedir.

Karşılaştırmalı Genç İşsizlik Oranları, Yüzde(%), (15-24 Yaş)

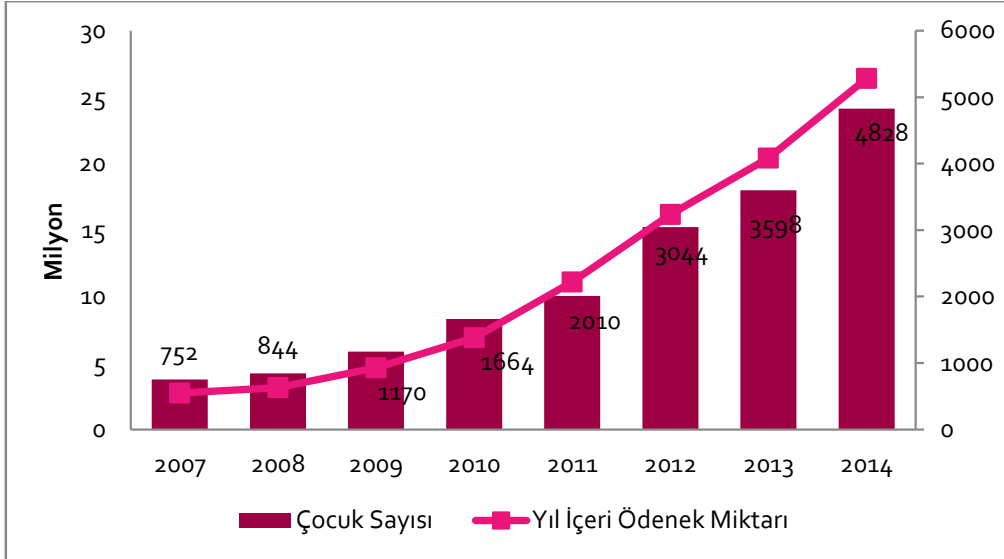
Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Bölgesel Sonuçlar, 2004-2017

Gençler, işsizliği diğer yaş gruplarına göre daha ağır bir şekilde yaşamaktadır. 15-64 yaş grubu için toplamda yüzde 11 olan işsizlik oranı, 15-24 yaş arasında yüzde 24’e çıkmaktadır. Bu yaş grubunda

işsizliğin yüksek olması ise önemli bir insan kaynağı potansiyelinin kullanılmadığını göstermekte ve önemli sosyal ve psikolojik sonuçlar da doğurmaktadır. İşsizliğin uzun süreli olması ve sosyal dışlanmaya neden olması durumlarında ise farklı toplumsal sorunların da ortaya çıkması mümkün olmaktadır. Bunlarla beraber, gençlerin karar alma mekanizmalarına katılımlarında henüz istenilen düzeyde olunmadığı bilinmektedir.

Diğer taraftan çocuk ve gençleri etkileyen en önemli konulardan biri de ailelerin durumudur. Yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere çocuklarının yanında bakımına imkân sağlanması amacıyla destek verilmektedir. Bu şekilde destek alan çocuk sayısına bakıldığında ise 2014 yılında 5000'ne yakındır.

Aile Yanında Ekonomik Destek Hizmetinden Yararlanan Çocuk Sayısı ve Ayrılan Kaynak Miktarının Yıllara Göre Dağılımı, Ankara

Kaynak: Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Resmi Yazısı, 2017

Aynı zamanda korunmaya muhtaç çocuk ve gençler için çocuk evleri hizmet modeli uygulanmaktadır. 5-8 çocuğun beraber kaldığı çocuk evleri, 10-12 çocuğun beraber kaldığı sevgi evleri ile aile ortamına yakın bir ortamda ve güven içinde yetiştirilmesi bu merkezler ile hedeflenmektedir.

Ankara Çocuk Evleri Sitesi, Saray Çocuk Evleri Sitesi ve Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüklerine Ait Yıllara Göre Toplam Çocuk Durum Tablosu

Yıllar	Kapasite	Ortalama Fiilen Kalan Çocuk Sayısı	Ortalama Kayıtlı Çocuk Sayısı	Kabul Edilen Çocuk Sayısı
2015	1038	997	1346	611
2016	1088	1199	1613	718

Kaynak: Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nden Resmi Yazı ile Alınan Veriler,2017

Ankara'da 2016 yılında 1199 çocuğun kurumlarda bakımı yapılmaktadır. Koruma altındaki çocukların yaşadıkları psikolojik ve ekonomik zorlukların yanı sıra, toplumda etiketlenme de yaşadıkları olumsuzlukları artırmaktadır. Koruma sistemindeki çocukların eğitim sisteminde yönlendirilmelerindeki eksiklikler, çocuk ve gençlerin takibindeki yetersizlikler ile rehberlik hizmetlerinin yeterli bir şekilde verilememesi de önemli sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Evlatlık edinme ve koruyucu aile sistemlerinin yaygınlaştırılması da bu bakımdan önemlidir.

Çocukların sağlıklı bir aile ortamına, iyi bir sosyal çevreye ve gerekli ekonomik koşullara sahip olmaları toplumun refahı için en önemli konular arasındadır. Aksi takdirde, yoksulluk, nitelikli eğitimden yoksunluk, fırsatlara erişememe, çocuk işçiliği, suça karışma, madde kullanımı ve çocuk istismarı gibi birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar içerisinde suça sürüklenmeye bakıldığında Türkiye'de 108 bin çocuğun 2017 yılında suça sürüldüğü ve en çok görülen suç türünün ise yağma ve hırsızlık olduğu görülmektedir. Ankara'da ise suça sürüklenmiş çocuk sayısı aynı yıl 4700 olmuştur. En çok görülen suç türleri ise yine yağma ve hırsızlıktır. Suç mağduru çocuk sayısı ise 2017 yılında Türkiye'de 137 bin olurken Ankara'da 7 bin olmuştur. Mağduriyete neden olan suçlar arasında ise birinci sırada cinsel suçlar gelmektedir. Cinsel suçların hem fark edilmesinin güçlüğü, hem de genellikle aile ve tanıdıklar tarafından işlendiği için şikâyet edilmesinin de zor olması, istismara uğrayan çocuk sayısının tespit edilebilenden daha fazla olduğunu göstermektedir.

Bu sorunlar çocukların gelişiminde büyük zararlara neden olurken, uzun vadede toplum sağlığının bozulmasında da neden olmaktadır. Diğer taraftan son zamanlarda artan sorunlardan biri de akran zorbalığıdır. Çocukların akranlarından gördükleri fiziksel ve psikolojik şiddet, kişisel gelişimlerini ve eğitim hayatlarını olumsuz etkilemektedir.

Neler Yapılabilir?

- Gençlerin istihdam oranlarının yükseltilmesi ve nitelikli işlerin çoğaltılması için etkili rehberlik, staj ve mentorluk programlarının geliştirilmesi yararlı olacaktır.
- Gençlerin karar mekanizmalarına etkin bir şekilde dâhil olmalarının sağlanması için yerel yönetimler, sivil toplum ve ilgili diğer yönetim yapılarına katılımı destekleyecek yöntemler geliştirilmesi gereklidir.
- Yoksul bölgelerde yaşayan, engelli, mülteci ve sığınmacıların çocukları gibi dezavantajlı çocukların eğitim ve sosyal imkânlarının geliştirilmesi için programların geliştirilmesi önemlidir. Bu programlarda ise çocukların dezavantajlarının ve bunlara neden olan koşulların iyi bir şekilde analiz edilerek faaliyetlerin planlanması gerekmektedir.
- Koruma altındaki çocukların yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi için çocuklara hizmet veren personelin yetkinlik ve duyarlılığının artırılması için sivil toplum örgütleri işbirliklerinin geliştirilmesi mümkün olabilir.
- Koruma altındaki çocukların yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi için sosyalleşmelerini sağlayacak ve toplumdaki etiketlemeyi engelleyecek önlemlerin alınması yararlı olacaktır.
- Koruma altındaki çocukların aile temelli bakım modellerine entegre edilebilmeleri için farkındalık artırma çalışmalarının yapılması gerekmektedir.
- Çocukların suça karışmalarının engellenmesi, suça karışmış olan çocuk ve gençlerin toplumsal entegrasyonlarının sağlanması ve bir daha suça karışmalarının engellenmesi için bütüncül projelerin geliştirilmesi önemlidir.
- Suç mağduru olan çocukların yaşadıkları travmanın atlatılması ve sağlıklı bir aile ortamına sahip olmalarının sağlanması için önlemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Ankara, Türkiye'nin sosyo-ekonomik kalkınma alanında en iyi göstergelerine sahip illerinden biri olmasına rağmen, toplumda hala kadın-erkek arasında önemli eşitsizlikler olduğu görülmektedir. Kırsal bölgelerdeki kadınların sağlık hizmetlerine erişimi, karar alma ve yönetim mekanizmalarına katılım, genellikle kadınların sorumluluğunda olan çocuk ve yaşlı bakımı hizmetlerinin erişilebilirliğinin artırılması, kadına yönelik şiddetin azaltılması ve şiddet mağduru kadınların desteklenmesi; toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda öne çıkan temalardır.

Kadının toplumdaki konumunu belirleyen ana faktörlerden biri eğitimidir. Bitirilen eğitim düzeylerine bakıldığında kadınların eğitim seviyelerinin erkeklere oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Ancak, zorunlu 12 yıllık eğitimle beraber bugün kız çocuklarında da yüksek okullaşma oranlarının yakalandığı görülmektedir. Bununla beraber, nitelikli eğitim imkânlarının geliştirilmesi, kız çocuklarının bilim eğitimine yönlendirilmeleri, üniversite eğitimlerine devam etmeleri ve ekonomik hayata katılmaları konusunda da önlemler alınması gerekliliği mevcuttur.

Tüm eğitim düzeylerinde kadınların iş gücüne katılımı erkeklere oranla daha düşüktür. Gene de, eğitim düzeyi, kadınların iş gücüne katılımını da önemli ölçüde etkilemektedir. Kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe, iş gücüne katılım oranları da artmaktadır. Öte yandan, Türkiye genelinde olduğu gibi Ankara'da da, eğitim seviyesi düşük kadınların, iş gücüne katılımı, eğitim seviyesi düşük erkeklere oranla çok daha düşüktür. Ülke genelinde 16,5 milyon kadın, Ankara'da ise 1,2 milyon kadın işgücüne katılmamaktadır. İşgücüne katılımın en yüksek 25-34 yaş arasında olduğu görülmektedir.

İşgücüne dâhil olmama nedenlerine bakıldığında ev işleri ile meşgul olma 1 milyon kişi ile ilk sırada gelmektedir. Bu ise kadınların ev içi sorumlulukları nedeniyle işgücü piyasasına girmediklerini göstermektedir. 110 bin kişi ise engelli, yaşlı veya hasta bakımı nedeniyle işgücüne katılamadığını belirtmektedir. Bu sorumluluklar da toplumda kadınların üzerinde görülmektedir. Diğer taraftan kadınların işgücündeki rollerinin de insana yakışır iş tanımına her zaman uymadığı görülmektedir. Tarımdaki istihdam özellikleri kadınlar arasında ücretsiz aile işçiliği biçiminde olduğu görülmektedir. Ankara'da ücretsiz aile işçisi olarak çalışan 32 bin kadın, 29 bin erkek bulunmaktadır. Kendi hesabına çalışan kişi sayısı ise erkeklerde 223 bin, kadınlarda 57 bindir; oran olarak ise erkekler kadınların iki katı kendi girişimlerinin sahipleridir.

İş gücü piyasasında kadınların karşılaştığı diğer bir önemli sorun; üst düzey pozisyonlara erişim konusundadır. ‘Cam tavan’ olarak da adlandırılan bu durum nedeniyle, kadınların aynı niteliklere sahip oldukları erkeklere kıyasla üst düzey pozisyonlara erişme oranı çok daha düşüktür. 2012 verilerine göre, Türkiye’de kamu sektörü ve özel sektör içinde her seviyede kadın yöneticilerin oranı %12,2 iken, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) 2015 verilerine göre de kadın üst ve orta düzey yönetici oranlarında Türkiye, %14,3 ile 49 ülke arasında son sırada yer almaktadır. Üst düzey pozisyonlara erişimde yaşadıkları sıkıntıların yanı sıra, kadınlar aynı işte çalıştıkları erkeklere oranla daha az maaş almaktadır. Örneğin, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın 2014 verilerine göre Türkiye’de nitelik gerektirmeyen işlerde çalışan erkeklerin geliri, aynı işi yapan kadınlardan %18 oranında daha fazladır.

Kadınların karşı karşıya kaldığı ve yaşamlarını her anlamda olumsuz etkileyen sorunlardan birisi de aile içi şiddettir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi tarafından 2014 yılında yayınlanan Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, ülke genelinde kadınların üçte birinin fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Buna rağmen, kadınların çok küçük bir kısmı (%11) bu konuda resmi makamlardan yardım talep etmektedir. Türkiye’de kadınlar aile içi şiddeti hane içinde çözülmesi gereken bir mesele olarak görmekte ve sorunun çözümüne yönelik adım atmakta gecikmekte ya da hiçbir girişimde bulunmamaktadır. 2014 yılı OECD verilerine göre Türkiye’de kadınların %25’i için partnerlerinin belli koşullarda şiddete başvurması kabul edilebilir bir konudur. Şiddet gören kadınların resmi makamlardan yardım isteyebilmeleri için bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları yapılması ve kadınların bu süreçte psikolojik ve ekonomik anlamda desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. İllerdeki kadın konukevleri de şiddet mağduru kadınlara kalacak yer sağlayarak ve çeşitli hizmetlere erişim sağlayarak önemli bir görevi yerine getirmektedir.

Ankara Kadın Konukevi Verileri

Yıllar	Konukevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Kadın Sayısı	Bakılan Çocuk Sayısı	İlk Kabul Birimi Sayısı
2011	5	176	998	611	0
2012	6	204	858	628	1
2013	6	204	547	361	1
2014	6	204	584	424	1
2015	7	261	572	381	1
2016	8	257	676	405	1

Kaynak: Ankara Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, 2017

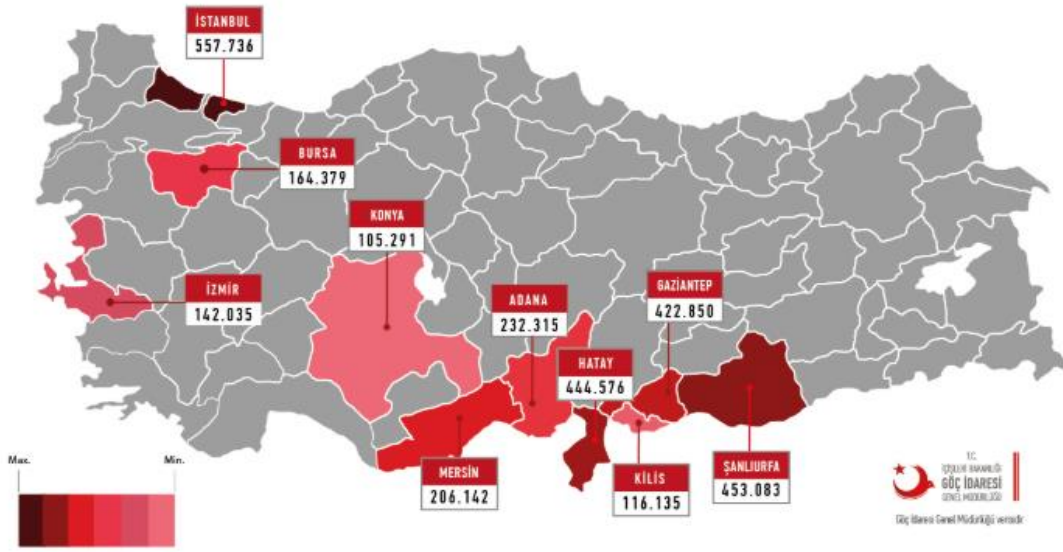
Neler Yapılabilir?

- Çocuk ve hasta/yaşlı bakımı gibi sorumluluklar kadınların işgücüne girmesini engelleyebilmekte ya da girdiği zamanda bu sorumluluklar nedeniyle ara vermesine neden olabilmektedir. Bu konuda çocuk ve hasta/yaşlı bakımı hizmetlerinin geliştirilmesi, uygun maliyetli kreş imkânlarının artırılması ve işverenlerin ayrımcılık yapmasını engelleyecek önlemlerin alınması önemlidir.
- Eğitim düzeyi düşük olan kadınların hayat boyu eğitim imkânlarından yararlanmaları önemlidir. Bu eğitimlerinde çocuk bakımı için alanların yaratılması, kadınların el işi, kuaförlük, hasta bakımı gibi geleneksel cinsiyet rolleri ile ilgili alanların ötesinde farklı alanlara yönlendirilmesi yararlı olacaktır.
- Kadınların özellikle kırsal alanlarda işgücüne katılmaları için sık kullanılan bir araç olan kooperatiflerin etkileştirilmesi gerekmektedir. Kadınların yasal sorumlulukları, üretim, pazarlama, tanıtım gibi alanlarda bilgilerin artırılması ve ürünlerin satışı için yerel yönetimlerden destek alınması da gereken önlemler arasındadır.
- Kadına karşı şiddetin azaltılması için etkin çalışan kamu kurumlarının sivil toplumla ve sosyal girişimlerle iş birliğinin artırılması, konu ile ilgili farkındalık artırılması, şiddet mağduru kadınların ekonomik bağımsızlıklarının kazılması için bütüncül çalışmalar yapılması önemlidir.
- Siyasal karar alma mekanizmalarında kadın temsiliyetinin güçlendirilmesi, toplumsal eşitliğin sağlanması, kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımının artırılması için önemli bir noktadır. Bunun için kadınların güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılması önemlidir.

Mülteci ve Göçmenler

Bugün Türkiye dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. İçişleri Göç İdaresi 2018 verilerine göre Türkiye’de 3 milyon 618 bin kayıtlı Suriyeli bulunmaktadır. Ayrıca, 365.000’den fazla diğer uyruklardan mülteci bulunmaktadır. Suriyeli mültecilerin 1 milyon 963 bin 553’ü erkeklerden, 1 milyon 655 bin 71’i ise kadınlardan oluşmaktadır.

Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyelerin İlk 10 ile Göre Dağılımı, 2017

Kaynak: İçişleri Göç İdaresi 2018

Geçici koruma altında bulunan Suriyelerin ilk 10 ile göre dağılımında ilk sırada İstanbul’un geldiği görülmektedir. Ankara’da ise 88.373 Suriyeli kaydedilmiştir, bu da il nüfusunun yüzde 1,62’sine denk gelmektedir. Türkiye genelinde geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaş gruplarına bakıldığında ise nüfusun genç bir yapıda olduğu görülmektedir.

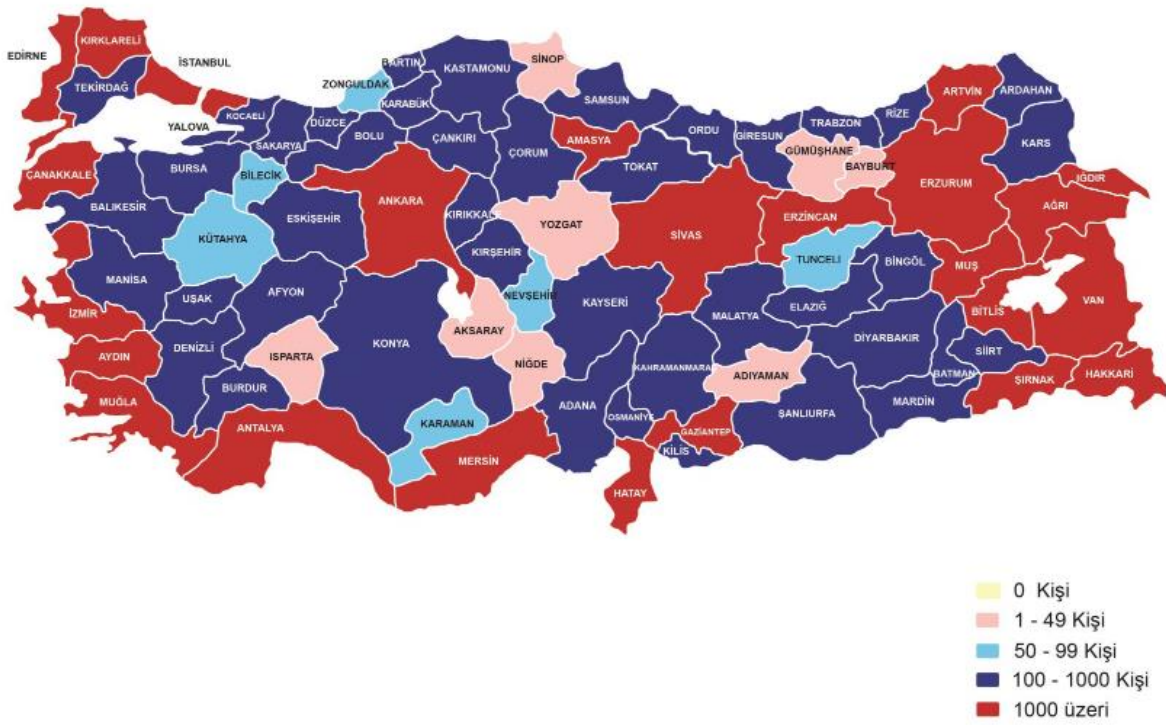
Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

	Erkek	Kadın
0-18	903.665	819.808
19-29	518.272	367.014
30-44	352.608	280.297
45-59	134.999	129.827
60+	54.009	59.125
Toplam	1.963.553	1.656.071

Kaynak: İçişleri Göç İdaresi 2018

İkamet izni verilen yabancı sayısı ise 853 bindir. Ankara’da ise 80 bin yabancı ikamet izni almıştır. Suriye dışında Irak, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan ve Afganistan mültecilerin yoğun olarak geldikleri diğer illerdir. Bununla beraber, düzensiz göçmenlerin² Ankara’da yoğun olduğu görülmektedir.

Düzensiz Göçmenlerin İllere Göre Dağılımı, 2017

Kaynak: İçişleri Göç İdaresi 2018

Ülkemizde Sosyal Uyum Yardımı ve Şartlı Eğitim Yardımları ile mülteci ve göçmenlerin refah seviyelerinin artırılması ve toplumsal uyumlarının güçlendirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Sosyal Uyum Yardımı, Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen ve BM Dünya Gıda Programı (WFP), Türk Kızılayı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır. Söz konusu yardım programı AB tarafından fonlanan en yüksek bütçeli insani yardım operasyonudur ve 2018 yılının sonuna kadar devam etmesi beklenmektedir. Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım (SUY) Programından geçici barınma merkezleri dışında

² Geldiği ülkede kalmak için yasal hakkı bulunmayan kişiler için kullanılmaktadır.

ikamet eden ve muhtaçlık, hanede sosyal güvence olmaması ve demografik kriterlerden en az birine uyması şartlarını sağlayan 99 ile başlayan kimlik numarasına sahip Suriyeliler ve diğer tüm yabancılar faydalanabilmektedir. Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı yine AB tarafından finanse edilen ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Türk Kızılayı, MEB ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır. Şartlı Eğitim Yardımı Programının Suriyeli ve diğer yabancılara yaygınlaştırılması kapsamında, 2017 yılı Mayıs ayı itibarıyla Suriyeli ve diğer mülteci çocukların da programa dahil edilmesi kararlaştırılmıştır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Neler Yapılabilir?

- Suriyelilerin ve diğer mültecilerin toplumla uyumları konusunda önemli sorunlar yaşandığı görülmektedir. Toplumla uyum ise bu bireylerin dil yeterliliklerinin artırılması ve kamusal hizmetlere erişimin sağlanması gibi önlemlerin yanı sıra, toplumda konu ile ilgili önyargıların azaltılması için de çalışılmalıdır.
- Mültecilerin bilgi ve becerilerini geliştirilmesi toplumsal ve ekonomik hayata entegre edilmeleri için önemli olmakla birlikte, ihtiyaç duyulan kaynaklara erişebilmeleri için özel programlar da geliştirilmelidir.
- Mültecilerin ekonomik hayata katılımları için uygun olabilecek iş kollarının tespit edilmesi, istihdam biçimlerinin araştırılması ve bu alanlarda mesleki eğitimlerden sonra istihdama katılmalarının sağlanması önemlidir. Bunun için özel sektörle işbirlikleri geliştirilmelidir.
- Kadınların ve çocukların yaşam kalitelerinin artırılması için birçok destek bulunması ile birlikte, eğitim imkânlarının geliştirilmesi, eğitim ve toplumsal uyum ile ilgili farkındalık artırıcı çalışmaların yapılması önemlidir.